

A látnok asszony

Az eredeti cím, Los Dias del Agua (A víz napjai) pontosabban utal a lényegre, a vízzel keresztelők szektájának napjaira. Mert látnok asszonyról szó sincs Manuel Octavio Gómez kubai rendező filmjében. Akit mi látnok asszonynak nevezünk, Antonia Izquierdo, a legbanálisabb keresztényi értelemben volt „csodatevő”, vagyis szent a nép szemében, aki a harmincas évek közepén Kuba nyugati tartományában, Pinar del Rio-ban gyógyított. Csodatevő erejét is a keresztény misztikából meríti: Szűz Mária kegyeltje, s gyógyító eljárása is alig más, mint az újkeresztelő szektáké: a víz tisztító erejének misztikájából fakad. Antonia gyógyító „csodatevőinek” nyomán rajongó népmozgalom támad, s ennek igen bonyolult — politikai, társadalmi, vallási, néplélektani — összetevői állnak Gómez freskó-kompozíciójú filmjének középpontjában. Alapszöveve: Antonia sorsa az első „csodától” az elmekórházig és a halálig, s azok a jelentősebb politikai események, melyek összefüggésbe kerültek a „csodatevő” alakjával. Bizonyos értelemben történelmi rekonstrukciójuk. De csak részben, mert a film másrészt a „csoda” mögött növekvő népmozgalom ideológiai és társadalom-pszichológiai megközelítése is, ugyanakkor attól sem zárkózik el, hogy magának a „csodának” naiv, népmesei, keresztény-szürrealista vízióját is megteremtse, — amely képi megjelenítésében talán inkább Fellinit, groteszk-szatirikus tartalmában Bunuel-t idézi fel. Vagyis a kubai rendező és író társai, Bernabé Hernández és Julio García Espinosa, nem követik a hasonló témák, a „csoda” leleplezésének európai szabványát.

A racionalizmus abból a tételből kiindulva, hogy csoda=blöff, mágusok, szemfényvesztők, papok és félbolondok csalása, rendszerint megelégszik ezek leleplezésével, s lemond a konkrét jelenség társadalmi vizsgálatáról. Számára a hívők mindig félrevezettek, s a racionalizmus meggyalázása volna feltételezni

is, hogy sok esetben a történelem folyamán — különösen a nagyobb népmozgalmakban — a „félrevezettek” megfogalmazatlan, zavaros, de nagyönis konkrét vágyai, reményei, szervezési formát kívánó céljai teremtik meg a „csodát”. A film alkotóit a „csodatevő” Antonia történetében éppen ez a mozzanat érdekli. A realitás nyelvén kifejezni a „naiv” nép, a tömegek elvárásait, reményeit, melyek a csodahit szimbolikus öltözetében jelentkeztek. A csoda leleplezése tehát kettős értelmű: jelenti a néphit üzleti és politikai vámszedőit; a kegyeskerufárt, aki a rajongók háta mögött szakmányaiban gyártja a csodát, a liberális politikust, aki a hívők szavazataira áhítozik; s jelenti a hit szimbólumaiban megjelenő tömegező történelmi értelmezését. S ezért ma-

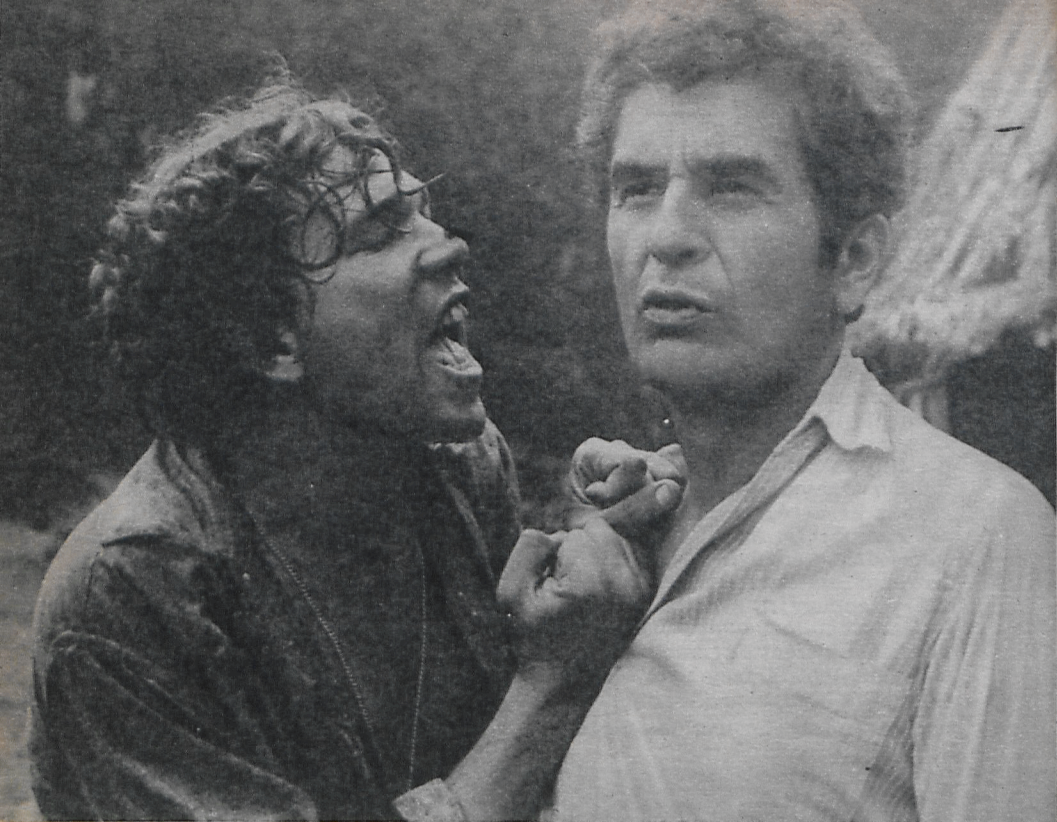
radhat Gómeznél a „szent”, Antonia Izquierdo klasszikus értelemben is tragikus hős, mint ennek a tömeg-erőnek megszemélyesítője. De mint csodatevőnek el kell buknia, amikor a történelem szétszaggatja a szimbólumokat. Antonia önzetlen, önfeláldozó és tisztá; s az tud maradni a körülötte, s a nevében történő üzletelés és politikai machinációk között is. Ez a naiv népi hős ereje benne, a szimbólumokkal való összeforrottsága. S ez a kihasználhatósága, a gyengéje is. Ezért tud a segítségével Navarro, a liberális ügyvéd Pinar del Rio kormányzói székébe kerülni, miután a „csodatevőt” kimentette az egyház és a régi feudális kormányzat kezéből. De az az új komprador burzsoázia, amelynek diktatúráját Navarro megszemélyesíti, s amely befelé éppúgy gyarmatosító, mint a feudális hatalom volt, szintén szembe kerül a „szenttel”, amint észreveszi, amit lenről még nem láthatott,

Idalia Anreus a film főszerepében

hogy a csodák naiv hite mögött a nép spontán forradalmi ereje szerveződik. Kegyetlen vérengzés kezdődik ekkor, a történelem oly sokszor ismétlődő fordulata, amelyben a csoda és szimbólumai, mint illúziók hullnak szét, s a spontánul megmozduló nép naiv csodavárását, reményeit és céljait a társadalmi realitások szintjén kell újra megfogalmazni. Így nincs semmi váratlan abban, hogy Gómez filmje, mely Pinar del Rióban játszódik 36-ban, s annak eseményeit már-már dokumentatív pontossággal rekonstruálja, záróképein az 59-es fordulatra, a népi forradalmi erők győzelmére utal.

Ami szokatlan, s ugyanakkor megkapó is számunkra, európaiak számára a film művészi megformálásában, hogy Gómez ezt az absztrakciót, a nagy történelmi freskót nem képi szimbólumokkal éri el; mindig érzékletes közelben tartja kulcsszereplőinek egyéni alakját a számunkra szokatlanul heves, és a film folyamán még csak fokozódó dina-

Jelenet a filmből

mikájú tömegmozgások sodrásában is; s úgy tudja elénk vetíteni időről időre személyes konfliktusait, a drámai fordulatokat, hogy ez a tömegmozgás, a képsorok hömpölygésének dinamikája egy pillanatra sem szakad meg. A pátosznak és a nyers köznapiságnak vakmerő keveréke, szertelen ünnepi harsogás beszédben, képekben, színekben, amely még a szűznek és a szentnek misztikus kapcsolatát is magától értetődően a kegyeskerufár Toni vaskosan érzéki, gúnyos, népmesei fantáziájában eleveníti meg. A mozgásnak, a színeknek, a monumentalitásnak ez az önélvező, spontán szertelensége, kétségtelenül, szokatlan nekünk, európaiaknak, akik még az ehhez leginkább hasonlítható barokk művészetünk mozgás-, szín-, és hangtumultusában is szigorúbb mérseklethez szoktunk. Gómez, de még inkább operatőrije, Jorge Herrera vadon burjánzó színtantáziája, mozgás imádata, képgazdagsága mélyen

Dél- és Közép-Amerika népművészetében gyökerezik, s leginkább talán Siqueiros óriás freskóinak mozgás- és színpompáját idézi.

A meglepő mindössze az, hogy Gómez színészei, s elsősorban is a „csodatevő szentet” alakító Idalia Anreus, ebben a túlméretezett, szenvedélyektől fűtött, barokkos környezetben szinte európai stílusban, visszafogottan, nagy önfegyellemmel játszanak. Idalia Anreusban különben is nagy drámai színésznőt ismerhettünk meg. Az ő lehiggadt, már-már „klasszikusan görögös” játéka teszi lehetővé, hogy követni tudjuk — a filmképek szertelen dinamikus mozgása közepette is — a belső drámai fonalat, s megértjük végül a rendező történelemre vonatkozó alapgondolatát. De bárhogyan is van, annyi kétségtelen, hogy Gómez filmje a legnagyobb formátumú kubai filmalkotás, mit eddig láthatunk.

HEGEDŰS ZOLTÁN